

Kvam

0. Disposisjon

1. Kommune og bygder ➤
2. Lytt på dialekten ➤
3. Nokre særdrag ➤
4. Ein liten grammatikk ➤
 - 4.1. Lydverket ➤
 - a. Lydane ➤
 - b. Lydmønster ➤
 - 4.2. Bøyingsverket ➤
 - a. Substantiv ➤
 - b. Verb ➤
 - c. Adjektiv ➤
 - d. Pronomen ➤
5. Ord og uttrykk ➤
 - 5.1. Ordsamling ➤
 - 5.2. Uttrykk ➤
6. Forskjellar ➤
 - 6.1. Geografiske forskjellar ➤
 - 6.2. Yngre og eldre dialekt ➤
7. Dialektprøver ➤
8. Kjelder ➤

1. Kommune og bygder

- Kvam kommune ligg på vestsida av Hardangerfjorden mellom Øynefjorden og Utnefjorden.
- Dei noverande kommunegrensene er frå 1964 då dei delane av Jondal, Varaldsøy og Strandebarum som låg vest for Hardangerfjorden, blei lagde til Kvam, og Åsgrenda blei lagt til Ullensvang.
- Kommunenamnet kjem av gammalnorsk *hvammr*, som tyder 'liten dal mellom bratte fjell'.
- Areal: 615 km²
- Innbyggjartal per 1.1.2006: 8 306
- Administrasjonssenter: Norheimsund
- Andre tettstader: Ålvik og Øystese
- Næringsvegar: Jordbruk (husdyrhald og hagebruk), industri (verkstadindustri, jern- og metallindustri, næringsmiddelindustri, tre- og møbelindustri), turisme.

2. Lytt på dialekten

➤L Klikk her og høyr på opptak frå Kvam.

Tekst 1:

- Det, det var ein, ein middels stor gard. Og eg er då ellefte generasjon som sit på han no. Då han vart delt i frå andre gardar på, på slutten av 1600-talet. Var då eitt av ti bruk på øystesegarden. Øystesegarden er jo då liksom det som har vore rekna som sentrum i Øystese, ja, i frå fyrst av. Og me hadde jo kyrkja liggjande rett inne her med gamleheimen, den fyrste kyrkja, før ho vart flytta ned til sjøen. Øystesegarden er ganske stor gard med svære fjellvidder etter måten i forhold til dei andre gardane i bygda, so har me ganske stor, me eig jo til bytes med Voss og til bytes med Samnanger og, i fjellet.
- Ja, nettopp. Ja.
- Ja, og mange stølar bortigjennom. Me har ein fem-seks stølar som ligg etter ein annan bortover fjellet. So der er no ein god del å halda ved like òg, på desse husa.
- Ja, det er klart, det er klart.
- No har me forresten nett selt ei tomt bortpå Vendi til Bergen turlag, so dei skal setja opp ei hytte på eigdommen vår der borte. Sjølvbetjeningshytte. Nokså stor. Ja, dei er for så vidt i full gang med å byggja.

Om informanten: Mann frå Øystese, fødd 1941.

Tekst 2:

- Har ein gard heime eg håpar å overta. Det får me no sjå. Det er no ikkje, ikkje for å driva. Det er no mest for å overta for å vidareføra den på ein måte. Det er no litt omstilling, så det vert no ikkje den garden det er, har vore, og det er det no ikkje i dag heller altså. Det er ikkje noko, det er vel meir berre ein plass å bu. Det er jo ikkje nokon dyr eller noko sånt. Det er det ikkje.
- Driv foreldra dine litt, eller?
- Nei.
- Ikkje i det heile tatt? Nei.
- Nei. Dei gav seg med sauer for nokon, 10–15 år sidan. Så eg og bestefar min dreiv med sauer nokon år der oppe på hobbybasis. Så når eg blei, ungdomsskulen, då blei det mykje, mykje plikter, så me hadde ikkje tid til, så då gav eg meg med det, så etter det så har det ikkje vore så mykje. Det er nå berre dei pliktene du har med gjerdeplikt og sånt som du må passa på, og litt sånn anna ansvar for alt den jorda du eig og har

ansvar for. Samarbeida med dei bøndene som driv. Dei paktar jo jorda, som me seier då.

Om informanten: Mann frå Øystese, fødd 1983.

3. Nokre særdrag

Informasjon om lydskriftsystemet ➤T[eigen art.].

Dialekten her har dei vanlege sørvestlandske ➤T[eigen art.] og hardangerske ➤T[eigen art.] draga, dvs. at

- infinitivar ➤O endar på *-a* ➤T[eigen art.]K: *å kasta, å fara*
- svake hokjønnsord ➤O endar på *-a* i ubestemt form eintal ➤T[eigen art.]K: *ai visa, ai jenta* 'ei vise, ei jente'
- det er forskjell i bøyinga av svake ➤O og sterke hokjønnsord ➤O i bestemt form eintal (men ikkje i fleirtalsformene) ➤T[eigen art.]K:

<i>vika</i>	<i>viko</i>	<i>vike</i>	<i>vikena</i>	'veke'
<i>sak</i>	<i>sakę</i>	<i>sakę</i>	<i>sakęena</i>	
- det er vanleg med palatale lydar (dvs. lydar med *j*-klang) ➤T: *leđđen, sakę* 'leggen, saka'
- det personlege pronomenet i 3. person hokjønn er *ho*
- dei personlege pronomena i første person er *eg* i eintal og *me* i fleirtal. ➤T[eigen art.]K
- ein har uttalen *ao* i ord som *skaol, aor* og *sjao* 'skål, år og sjå', det vil seia ord som har *å* i skriftmålet, og som hadde lang *a* (*á*) i gammalnorsk ➤K
- diftongane ➤O *ei* og *øy* blir uttalte *ai* og *ái*: *ain stain, ai ái, å saia, å båia* 'ein stein, ei øy, å seia, å bøya'

4. Ein liten grammatikk

4.1. Lydverket

a. Lydane

Vokalane i dialekten er dei vanlege *a, e, i, o, u, y, æ, ø, å, au, ai, åi* og *ao*. Dessutan har ein “tilleggsvokalane”:

ɛ, som blir uttalt som ein open ➤**O** *e*

ù, som er ein *u*-lyd som nærmar seg ein *o*

Konsonantane er dei vanlege me kjenner frå skriftmålet: *b, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, r, s, t, v*. Dessutan har dialekten desse ”tilleggskonsonantane”:

k̥, ɡ̊, som er to lydar med *j*-klang. Dei blir uttalte med å pressa fremre delen av tunga mot ganen litt lenger fram enn der ein uttaler *k* og *g*, og så opna for lufta med ein liten “ekspløsjon”. I fagspråket kallar me desse lydane for affrikatar. Dei svarar ofte til skrivemåten *kj* og *gj* i nynorsk: *tɛnk̥ja, byɡ̊ja* 'tenkja, byggja'. Men desse to lydane vekslar også ofte med *k* og *g* i bøyinga av ord, og det blir kommentert under Substantiv ➤**L**.

ɲ, som er ein *n* med *j*-klang.

Som dei fleste andre dialektane i Noreg har også dialekten i Kvam tonemforskjell ➤**O**, dvs. at det finst ordpar der tonegangen ➤**O** er den einaste tydingsskiljande faktoren:

ˈfarˈn (bestemt form eintal av *far*)

ˈfarˈn (bestemt form eintal av *fare*)

b. Lydmønster

- Etter *d, l, n, r, s* og *t* blir den trykklette stavinga *-en* uttalt som *ˈn*, dvs. at vokalen fell ut og *n*-en åleine blir uttalt som ei staving. Det vil altså for eksempel heita *gutˈn* og ikkje *guten*.
- Lyden *ɲ*, som ofte svarar til skrivemåten *ng*, blir uttalt med å pressa bakre delen av tunga mot ganen mens ein slepper lufta ut gjennom nasen. I fagspråket kallar me han for ein velar nasal. Mykje av vestlandsk har ikkje lyden *ɲ* anna enn framom *k* og *g*, men i staden blir ein *g* uttalt der andre ikkje har han. I Kvam heiter det såleis *stræŋg*, mens det utafør Vestlandet heiter *stræŋɲ* 'streng'.

4.2. Bøyingsverket

a. Substantiv

Hankjønn

Det dominerande bøyingsmønstrer for hankjønnsorda blir vist nedafor. Ein del ord i denne gruppa endar på *-e* i oppslagsforma ➤**O** (*dråpe*), mens andre ikkje gjer det (*hest*). Me har difor plassert *e*-en i ein parentes.

1. *-(e)* *-en* *-a* *-ane*

Det vil seia at *dråpe* og *hest* blir bøygd slik:

<i>dråpe</i>	<i>dråpen</i>	<i>dråpa</i>	<i>dråpane</i>
<i>hest</i>	<i>hest'n</i>	<i>hesta</i>	<i>hestane</i>

På grunn av at endinga *-en* i *hesten* står etter *t*, blir ordet i bestemt form eintal uttalt *hest'n*, jf. Lydmønster. ➤**L**

Ei gruppe hankjønnsord har *e* i fleirtalsendingane:

2. *-* *-en* *-e* *-ena*

Slik går m.a. *vegg* 'vegg' og *gris*, altså på denne måten:

<i>vegg</i>	<i>veggen</i>	<i>vegge</i>	<i>veggena</i>
<i>gris</i>	<i>gris'n</i>	<i>grise</i>	<i>grise'na</i>

Avvikande bøying frå dette i hankjønn finn ein i:

<i>fot</i>	<i>fot'n</i>	<i>føte</i>	<i>føtt'na/føtt'nē</i>
------------	--------------	-------------	------------------------

Ein del ord som endar på den trykklette stavinga *-ar*, følgjer første bøyingsmønstrer, men dei får samandraging ➤**O** i fleirtal:

<i>hammar</i>	<i>hammar'n</i>	<i>hamra</i>	<i>hamrane</i>
<i>spikar</i>	<i>spikar'n</i>	<i>spikra</i>	<i>spikrane</i>

Hokjønn

Dei fleste sterke hokjønnsorda ➤**O** har dette bøyingsmønstrer:

3. - *ɛ* -*e* -*ena*

Dermed får orda *sak* og *skaol* 'skål' slik bøyning:

<i>sak</i>	<i>saɕɛ</i>	<i>saɕe</i>	<i>saɕena</i>
<i>skaol</i>	<i>skaolɛ</i>	<i>skaole</i>	<i>skaol'na</i>

På grunn av at endinga -*ena* i *skaolena* står etter *l*, blir ordet i bestemt form eintal uttalt *skaol'na*, jf. Lydmønster. ➤**L**

Dei svake hokjønnsorda ➤**O** blir bøygd slik:

4. -*a* -*o* -*e* -*ena*

<i>vågga</i>	<i>våggo</i>	<i>vågge</i>	<i>våggena</i>
<i>jęnta</i>	<i>jęnto</i>	<i>jęnte</i>	<i>jęnt'na</i>

Svært mange hokjønnsord følgjer eit anna mønster, som har vokalen *a* i fleirtal:

5. - -*ɛ* -*a* -*ane*

Slik bøyning har f.eks. :

<i>myr</i>	<i>myrɛ</i>	<i>myra</i>	<i>myrane</i>	
<i>ɕæring</i>	<i>ɕæriŋɔɛ</i>	<i>ɕæringa</i>	<i>ɕæringane</i>	'kjerring'

Desse orda har avvikande bøyning frå dei to hovudmønstra i hokjønn:

<i>bok</i>	<i>boɕɛ</i>	<i>bøke</i>	<i>bøkena</i>
<i>mor</i>	<i>morɛ</i>	<i>møre</i>	<i>mørena</i>

Inkjekjønn

Inkjekjønnsorda har desse bøyingsmønstra:

6. - (e) -*e* -(e) -*ɛ*

Orda *hus*, *aor*, *eple* og *styɕɕe* 'hus, år, eple, stykke' får dermed denne bøyinga:

<i>hus</i>	<i>huse</i>	<i>hus</i>	<i>huse</i>
<i>aor</i>	<i>aore</i>	<i>aor</i>	<i>aore</i>
<i>eple</i>	<i>eple</i>	<i>eple</i>	<i>eple</i>
<i>stykkje</i>	<i>stykkje</i>	<i>stykkje</i>	<i>stykkje</i>

Dette er det dominerande bøyingsmønstrer for inkjekjønnsorda. Ein del ord i denne gruppa endar på *-e* i oppslagsforma ➤**O** (*eple*, *stykkje*), mens andre ikkje gjer det (*hus*, *aor*). Me har difor plassert *e*-en i ein parentes.

Somme ord får ei spesiell bøyning:

<i>auga</i>	<i>auga</i>	<i>auge</i>	<i>augena</i>	
<i>jarta</i>	<i>jarta</i>	<i>jarte</i>	<i>jart'na</i>	'hjarte'

Palatalisering

Palatalisering kallar me det at ord som *bok* heiter *bokkje*, *dag* heiter *dajen*, *sæng* heiter *sænǰe* og *vegg* heiter *veǰǰen* i bestemt form eintal. Ein *k* eller ein *g* framom endingane som blir nemnde nedafor, blir altså skifta ut med ein annan konsonant slik at *k* alltid blir skifta ut med *k̥* (jf. *bok*), mens *g* blir bytt ut med *ǰ* etter kort vokal (jf. *vegg*) og etter *n* (jf. *sæng*) og med *j* etter lang vokal (jf. *dag*). I substantiva skjer denne palataliseringa framom endinga i desse tilfella:

- i eintal av hankjønnsord,
- i fleirtal av hankjønnsord som får endingane *-e* og *-ena* i fleirtal (dvs. klasse 2 ovafor),
- i eintal av hokjønnsord som ikkje endar på *-a* i oppslagsforma ➤**O**, og
- i heile inkjekjøn.

b. Verb

Svake verb

Dei svake verba ➤**O** kan me setja opp i seks klassar med desse bøyingsendingane:

1. *kasta*-klassen:

<i>-a</i>	<i>-a</i>	<i>-a</i>	<i>-a</i>
-----------	-----------	-----------	-----------

Slik bøyer ein kanskje dei fleste verba, f.eks.

<i>kasta</i>	<i>kasta</i>	<i>kasta</i>	<i>kasta</i>
<i>takka</i>	<i>takka</i>	<i>takka</i>	<i>takka</i>

2. *døma*-klassen:

- a	-e	-de/-te	-t
-----	----	---------	----

Etter dette mønstret bøyer ein altså slik:

<i>liva</i>	<i>live</i>	<i>livde</i>	<i>livt</i>	'leva'
<i>tapa</i>	<i>tape</i>	<i>tapte</i>	<i>tapt</i>	

Verba i denne klassen som har konsonantane *g*, *m*, *n* eller *v* føre endinga, som altså i *liva* osv., får endinga *-de* i preteritum ➤**O**. Dersom verbet har ein av konsonantane *k*, *p*, *s* eller *t* føre endinga, blir preteritum laga med å leggja til *-te*: å *tapa* – *tapte*. Verb med konsonantane *l* eller *r* framom endinga, får anten *-de* eller *-te* i preteritum: å *spara* – *sparde*, å *bora* – *borte*, å *spæla* – *spælte*, å *fylja* – *fylde*.

3. *greia*-klassen:

-a	-e	-dde	-tt
----	----	------	-----

Altså:

<i>båia</i>	<i>båie</i>	<i>båidde/båigde</i>	<i>båitt/båigt</i>	'bøya'
<i>tåia</i>	<i>tåie</i>	<i>tåidde/tåigde</i>	<i>tåitt/tåigt</i>	'tøya'

Typisk for verba i denne klassen er at dei har *d* eller diftong ➤**O** framom infinitivs-*a*-en.

4. *meina*-klassen:

-a	-a	-de/-te	-t
----	----	---------	----

Desse verba liknar på *kasta*-klassen i notid og *døma*-klassen i fortid:

<i>maola</i>	<i>maola</i>	<i>maolte</i>	<i>maolt</i>
<i>saga</i>	<i>saga</i>	<i>sagde</i>	<i>sagt</i>

Her som i *døma*-klassen finst to endingar i preteritum >O alt etter kva konsonant som står framom endinga: *maolte* med *-te* og *sagde* med *-de*. Verba som følgjer denne klassen, er helst slike som har éin konsonant etter vokalen: *saga*, *baka*, *laga* osv.

5. *telja*-klassen:

- a -e *-de/*-te *-t

Her set me stjerne framom endingane i fortid, for det som først og fremst skil klassen frå *døma*-klassen, er at stammevokalen >O i verbet kan skifta:

<i>tɛlja</i>	<i>tɛle</i>	<i>talde</i>	<i>talt</i>
<i>symja</i>	<i>syme</i>	<i>sumde</i>	<i>sumt</i>

Notidsforma her skil seg òg frå notidsformene i *døma*-klassen ved at dei har ein annan tonegang >O; *tɛle* er uttalt med det me kallar tonem >O 1, mens *liva* i notid har tonem 2: *ʔtɛle*, *ʔlive*. Her som i *døma*-klassen bruker ein *-te* i preteritum >O etter visse konsonantar.

6. *nå*-klassen:

- -r -dde -tt

Verba som går etter denne klassen, har inga ending i infinitiv >O, og altså *-r* i notid:

<i>tru</i>	<i>trur</i>	<i>trudde</i>	<i>trutt</i>
<i>sy</i>	<i>sy</i>	<i>sydde</i>	<i>sytt</i>

Sterke verb

Dei sterke verba skil seg ut frå dei svake >O ved først og fremst å vera særprega av vokalskifte i stammen >O mellom bøyingsformene, som me ser f.eks. i *brota* – *bryte* – *braut* – *bråte*. Her er vokalskiftet altså *o* – *y* – *au* – *å*. Dessutan er det inga ending i preteritum >O (*braut*), perfektum partisipp >O har endinga *-e* (*bråte*), og i notid bruker ein tonem >O 1 (*ʔbryte*) slik som i det svake verbet *ʔtɛle*, jf. ovafor. Dei sterke verba blir også delte inn i klassar, og då etter vokalskifta. Den vanlege inndeling stiller me opp nedafor, men det er ein del mindre avvik innafor kvar klasse.

1. klasse (*i* – *i* – *ai* – *i*):

<i>bita</i>	<i>bite</i>	<i>bait</i>	<i>bite</i>
-------------	-------------	-------------	-------------

driva *drive* *draiv* *drive*

2. klasse (o – y – au – å):

brotá *bryta* *braut* *bráta* ’bryta’
sjóta *sjyta* *skaut* *skáta* ’skyta’

3. klasse (i/é – i/é – a – ù/å):

finna *finne* *fann* *fünne*
drikka *drikke* *drakk* *drùkþe*
brænna *brønne* *brann* *bránne*
detta *dette* *datt* *dátte*

4. klasse (æ – æ – a – å):

bæra *bære* *bar* *båre*
sjæra *sjære* *skar* *skåre*

5. klasse (æ – æ – e/a – æ):

læsa *læse* *les* *læse*
dræpa *dræpe* *drap* *dræpe*

6. klasse (a – e/æ – o – å/a):

fara *fære* *for* *fåre/fare*
mala *mæle* *mol* *male*

Litt meir spesiell bøyning har desse sterke verba ➤O:

slao *slaor* *slo* *slaie* ’slå’
stao *staor* *sto* *stę/staie* ’stå’
fao *faor* *fękk* *faott* ’få’
je *jer* *gav* *jevel/jett* ’gje’
be *ber* *ba* *bee/bett* ’be’

c. Adjektiv

Adjektiva har me hovudsakleg to typar av: 1) dei som endar på *-en* i oppslagsforma ➤O (for eksempel *galen*), og 2) dei som ikkje gjer det (for eksempel *stor*). Adjektiva får bøyning i samsvar med substantivet dei står til, og dermed får dei slike bøyningar:

1) *ain gal'n mann* *ai galę jęnta* *aitt gale badn*
galne męnne *galna jęnte* *galne bådñ*

2) *ain store mann* *ai stor jęnta* *aitt stort hus*
store męnne *stora jęnte* *store hus*

Dermed er bøyingsmønstra slik:

1) *-en* *-ę* *-e*
-ne *-na* *-ne*

2) *- e* *-* *-t*
-e *-a* *-e*

Dersom substantivet står i bestemt form, blir adjektivet bøygd slik:

1) *dann galne mann'n* *dann galna jęnto* *da galna badne*
dai galne męnn'na *dai galna jęnt'na* *dai galne bådñę*

2) *dann store mann'n* *dann stora jęnto* *da stora huse*
dai store męnn'na *dai store jęnt'na* *dai store husę*

Dermed er bøyingsmønstra slik:

1) *-ne* *-na* *-na*
-ne *-na* *-ne*

2) *-e* *-a* *-a*
-e *-e* *-e*

d. Pronomen

Dei personlege pronomena er desse:

	Eintal					Fleirtal		
	1. pers.	2. pers.	3. pers.			1. pers.	2. pers.	3. pers.
			hankjønn	hokjønn	inkjekjønn			
subjektsform	<i>eg</i>	<i>du</i>	<i>hann</i>	<i>ho</i>	<i>da</i>	<i>me</i>	<i>de</i>	<i>dai</i>
avhengig form	<i>mæg</i>	<i>dæg</i>	<i>hann</i>	<i>hena</i>	<i>da</i>	<i>áss</i>	<i>deko</i>	<i>dai</i>

Dei peikande pronomena i Kvam har denne bøyinga:

Eintal			Fleirtal		
Hankjønn	Hokjønn	Inkjekjønn	Hankjønn	Hokjønn	Inkjekjønn
<i>dann</i>	<i>dann</i>	<i>da</i>	<i>dai</i>	<i>dai</i>	<i>dai</i>
		<i>detta</i>	<i>denna</i>	<i>denna</i>	<i>denna</i>
<i>hinn</i>	<i>hi</i>	<i>hitt</i>	<i>hine</i>	<i>hine</i>	<i>hine</i>

5. Ord og uttrykk

Her finn du ei samling gamle ord ➤O og uttrykk ➤O frå Kvam. Samlinga byggjer på:

Gamle ord og vendingar frå Kvam. 1993. Øystese: Kvam kulturminnelag.

Ho æ kje maolhalt. Gamle ord og vendingar frå Kvam. 1995. Øystese: Kvam kulturminnelag.

Oma, Bjørn. 2000. *Plogen og Færingen. Omastrand, ei heimbygd.* Oma.

Opedal, Halldor O. og Oddmund Hus. 2005. *Hardingmålet. Ord og vendingar og stil.*

Kinsarvik: Hardanger Folkeminnelag.

5.1. Ordsamling

alur (substantiv) 'brøl og bråk'

aoklaor (adjektiv) 'overtrøyt'

bjangla (verb) 'gjera eit arbeid med dårleg reiskap, gjerne mellombels'

bjosla (substantiv) 'ei som ikkje er mykje tess'

boka (verb) 'føra inn i ei bok'

bylma (verb) 'sjå med sinte augo på folk'

druspa (verb) 'gå arm i arm'

faot (substantiv) 'fanteskap, lureri'

fjorla (verb) 'tulla med noko'

fnå (substantiv) 'lite støvgrann'

græla (verb) 'eta frukt før ho er mogen'
gáv (substantiv) 'støvsky'
haoþen (adjektiv) 'bleik, ser sjuk ut'
hukra (verb) 'lokka eitkvart frå nokon'
huldren (adjektiv) 'sky, held seg for seg sjølv'
hylekrok (substantiv) 'vanskapt båt, smal og ustø'
hysje (substantiv) 'utedo'
håling (substantiv) 'flink mann'
jarre (substantiv) 'jåle, tufs'
kabusa (substantiv) 'hette'
lyv (substantiv) 'medisin'
makadidigt (adjektiv) 'merkeleg'
marja (substantiv) 'ei som aldri teier'
morka (verb) 'arbeida flittig'
odna (verb) 'varma, lunka'
pydla (verb) 'sutra'
raunsve (substantiv) 'snø som dryssar av greiner'
rutondel (substantiv) 'ein som ofte er sur, vanskeleg å gjera til lags'
skorre (substantiv) 'dårleg likt person'
skuldapose (substantiv) 'ein som har gjeld overalt'
smudla (verb) 'smila, kosa seg'
snøs (adjektiv) 'kry'
sysso (adverb) 'såleis'
tellig (adjektiv) 'kvik, tidig, lettleva'
ufjangse (adjektiv) 'rotete og stygt'
åldren (adjektiv) 'bråkande'

5.2. Uttrykk

ao so ao æ 'gjort som gjort er'
kross i kraka 'eit einaste rot'
inþe da fære 'ikkje det minste'
mirrande saint 'så vidt det går på fram'
neve fy nos 'ser ikkje framfor seg'
ofs'n elle vans'n 'høgt oppe eller langt nede'
ta skorpa pao 'ta seg saman'
vatn i trog 'om ein person som ikkje har noko eiga meining, ein som tek form etter karet'
Da gaor på yvelere. 'Det går på underskott.'
Hann æ þe sedd á røynd me da sama. 'Ein veit ikkje kvar ein har han.'
Da æ so lite te muns. 'Det gjer så liten nytte.'
Hann æ iþþe so lang unde augena. 'Han har ein hissig natur / er snarsint.'

Hann slo seg te skaings. 'Han slo seg såpass at han skada seg.'

Me æ i være adle. 'Me er i same båt.'

6. Forskjellar

6.1. Geografiske forskjellar

Det finns ein del mindre skilnader i dialekten mellom dei ulike bygdene i kommunen, for eksempel:

- Ein bruker *ao*-lyden i det meste av kommunen (for eksempel *skaol*), men langs den ytste delen av fjorden seier ein *skål*.
- Talemålet i Strandebarm skil seg ut ved at det har fleire trekk felles med sunnhordlandsmålet. Til dømes skil ein ikkje i bøyinga mellom sterke (dvs. klasse 3 ovafor) og svake hokjønnsord (dvs. klasse 4 ovafor) i bestemt form eintal. I Strandebarm heiter det såleis *sažo* og *jęnto*, medan ein andre stader seier *sažę* og *jęnto*.
- Talemålet i industristaden Ålvik skil seg òg ut frå resten av Kvam. I hokjønnsorda bøyer ein slik i bestemt form eintal: *saža*, *jęnto*. Det er vanleg å bruka *å* i ord som *skål*. Mange seier òg for eksempel *hann finn* og *ain stor mann*, medan det elles heiter *hann finne* og *ain store mann*.

6.2. Yngre og eldre dialekt

Talemålet kan òg variera litt mellom generasjonane. På ein del punkt vil yngre mål skilja seg ut frå det me har sett i skissa ovafor.

Lydane ➤L

- Diftongen *ao* er ikkje like vanleg mellom dei yngre som mellom dei eldre.

Substantivbøying ➤L

- I bøyinga av hankjønnsorda kan dei yngste ha samanfall mellom det som blir kalla bøyingsklasse 1 (for eksempel *hest*) og bøyingsklasse 2 (for eksempel *gris*) ovafor. Dei kan bøya orda *hest* og *gris* på same måten:

<i>hest</i>	<i>hest'n</i>	<i>hesta</i>	<i>hestane</i>
<i>gris</i>	<i>gris'n</i>	<i>grisa</i>	<i>grisane</i>

- I bøyinga av hokjønnsorda kan dei yngste ha samanfall mellom det som blir kalla bøyingsklasse 3 (for eksempel *sak*) og bøyingsklasse 5 (for eksempel *myr*). Dei kan bøya orda *sak* og *myr* på same måten:

<i>sak</i>	<i>sakę</i>	<i>saker</i>	<i>sakene</i>
<i>myr</i>	<i>myrę</i>	<i>myrer</i>	<i>myr'ne</i>

- Dei hokjønnsorda som har *e* i fleirtalsendingane, kan hjå dei yngre få endinga *-ene* i bestemt form fleirtal. I eldre mål er endinga *-ena*. Dei yngre kan for eksempel seia *våggene*, der dei eldre seier *våggena*. Det same gjeld for inkjekjønnsord av typen *auga* og *jarta*. Her seier dei eldre *augena* i bestemt for fleirtal, mens dei yngre kan seia *augene*.
- Dei yngre har mindre palatalisering enn dei eldre. Dei kan for eksempel seia *skogen* og *sakę*, der dei eldre seier *skojen* og *sakę*.

7. Dialektprøver

Slik kan to dialekttekstar sjå ut skrivne med lydskrift:

Tekst 1: ➤L [lyd]

- *Da, da va ain, ain middels stor gar. Å eg ę dao ędlejte ginerasjon so sęte pao hann no. Dao hann vatt delt i frao andre gara pao, pao slütt'n tao sękstanhündratalle. Va dao aitt av ti bruk pao åistesegar'n. Åistesegar'n e jo då likksåm da såmm ha vā rękna såmm sentrüm i Åistese, ja, i frao fyst av. Å me hadde jo kęyrkō liđđane rętt inne her me gamlehaimen, dann fysta kęyrkō o, før ho vatt flytt ne te sjøen. Åistesegar'n ę ganske stor gar me svære fjellvidde ittemåt'n i fårhåll te di andre garane i bygdę, så har me ganske stor, me aige jo te bytes me Våss å te bytes me Samnanger å, i fjędle.*
- **Ja, nettopp. Ja.**
- *Ja, å ha manje støla bortijøno. Me har ain fem-sęks støla så ligge itte ainan'n bortøve fjędle. So dar e no ain go dęl å halda vę like åg, på dęsse huseę.*
- **Ja, det er klart. Det er klart.**
- *No har me fårrest'n nett sęlt i tomt bortpå Vęndi te Bergen turlag, så dai ska sętja åpp ai hytta pao aiendommen vaor dar borte. Sęllbeķeningshytta. Nākkså store. Ja, dai e fārr så vitt i füll gang me å byđđā.*

Tekst 2: ➤L [lyd]

- *Har ain gar haima eg håpa å øveta. Da får me nå sjå. Da e nå iþþe, iþþe fárr å driva. Da e nå mest fø å øveta fø å vidareføra dann på ain måte. Da e nå litt ommstilling, så da vett nå iþþe dann gar'n da e, ha vå, å da e da nå iþþe i dag hëller allså. Da e þe nåko, da e vell mair berre ain plass å bu. Da e jo iþþe þe nåko dyr elle nåko sånt. Da e da iþþe.*
- Driv foreldra dine litt, eller?
- *Nai.*
- Ikkje i det heile tatt? Nei.
- *Nai. Dai ga seg me saue fárr náken, ti-femt'n ár siå. Så eg å bestefar minn draiv me saue noen ár der oppe på hábbýbasis. Så nárr eg blai, ùngdámsskul'n, då blai da møþe, møþe plikte, så me hadde iþþe ti te, så då ga eg meg me da, så ette da så ha da iþþe vå så møþe. Da e nå berre dai plikt'na du har me jereplikt å sann så du må passa på, å litt sann anna annsvar fø alt dann jore du aige å ha annsvar fø. Sammarbaida me dai bønd'ne så drive. Dai pakta jo jore, så me saie då.*

8. Kjelder med opplysningar om dialekten i Kvam

Denne oversikta byggjer på materiale i Målføresamlinga, Nordisk institutt, Sydneplassen 7, 5007 Bergen. Dessutan er det henta opplysningar frå skriftene nemnde nedafør. I desse kjeldene finn ein også fleire opplysningar enn det som er drege fram her. Ei liste over allmenn dialektlitteratur finn du her ➤ T[eigen art.] og om hardangermålet her ➤ T [eigen art.].

Gamle ord og vendingar frå Kvam. 1993. Øystese: Kvam kulturminnelag.

Helleland, Botolv. 1978. Litt om kvammamålet. I: *Kvam mållag 50 år, 1928–1978*, s. 50–55. Øystese.

Ho æ kje maolhalt. Gamle ord og vendingar frå Kvam. 1995. Øystese: Kvam kulturminnelag.

Jakobsen, Georg. 1954. *Vokalismen i kvammamålet*. Uprenta hovudoppgåve. Oslo.

Lofthus, Fridtjov. 1965. Kvammamaole. I: *Bygdejol. Årbok for Kvam sogelag 1965*, s. 51–53. Øystese: Laget.

Norheim, Sigurd L. 1953. *Frå syntaksen i Kvammamålet*. Uprenta hovudoppgåve. Bergen.

Næss, Anders og Olav Kolltveit. 1981. *Strandebarm og Varaldsøy i gamal og ny tid*. Band 1.

Norheimsund: Strandebarm og Varaldsøy bygdeboknemnd.

Oma, Bjørn. 2000. *Plogen og Færingen. Omastrand, ei heimbygd*. Oma.

Opedal, Halldor O. og Oddmund Hus. 2005. *Hardingmålet. Ord og vendingar og stil*.
Kinsarvik: Hardanger Folkeminnelag.

Steine, Kjetil. 1930. *Stadnavn på Steine og Lid i Kvam*. Norheimsund.

Vidsteen, Chr. 1885. *Oplysninger om Bygdemaalene i Hardanger*. Bergen: I Kommission hos
Ed. B. Giertsen.